Írta: Andrásfalvy Bertalan
2017. augusztus 12. szombat, 00:00 - Módosítás: 2017. augusztus 15. kedd, 05:57

Szüret és ifjúság

Az ember számára legfontosabb termények érése és betakarítása ősidők óta ünnepnek számított és kitün-tetett találkozási alkalmat jelentett az ifjúság számára. Erre a dél-dunántú-li magyar néphagyományból muta-tok be néhány példát.

Csicsó, a török háborúkban elpusz-tult magyar falu barokk korban felúj́-tott temploma magányosan áll, nem messze a Szakály–Hőgyész vasútál-lomástól a szőlőhegyek közt. A ha-gyomány szerint Mária kegyképét angyalok menekítették a török elől Andocsra, Somogy megyébe, és út-közben megfáradva itt pihentek meg. Szentháromság vasárnapján volt itt a búcsú, melyre a múlt száza-dig a környékbeli magyar, német és horvát katolikusok, főként a fiatalok, tömegesen jöttek. Úgy tartották, hogy ekkorra érik meg a szőlőhegye-ken a cseresznye, amit a templom körül árultak. Sokan itt ismerték meg jövendőbeli élettársukat, a cseres-nyés búcsúban.

Az október 18-át követő vasárnap volt a pécsváradi és zengővárkonyi leányvásár – a Lukács-napi búcsú –, a messze környéken szétszóródottan élő református ifjúság találkozója. El-jöttek a Sárközből, Váraljáról, Belvárdról és Mohácsról is a leányok, le-gények, és szombat este minden ház-ban rokonok, vendégek állták körül a rőzsetüzet, melyen az erre a napra megérett gesztenyét sütötték. Este nagy bál volt a kocsmaudvaron, és másnap, vasárnap Pécsváradon, az országos kirakodó- és állatvásáron a legény már meg is vehette a mézes-kalácsszívet választottjának.

A legtöbb, ifjúságot vonzó alkalom a szőlőszüret volt. Ehhez kapcsoló-dott a domolosi és a siklósbodonyi leányvásár. Az előbbi a Szigetvár kö-rüli, az utóbbi az Ormánság közel negyven falujában lakó református ifjúság találkozója volt. Ugyanis az ormánságiaknak a villány-siklósi hegyben voltak szőlőik, és azokban huzamosabb tartózkodásra alkalmas tanyák, présházak; a tulajdonképpe-ni Ormánság vízjárta síkja nem volt bortermelésre alkalmas. Kisasszony napján volt Siklósbodony templom-búcsúja a szokásos búcsúvásárral, és erre a napra az ormánsági szőlősgaz-dák a korai szőlőkből előbort is ké-szítettek a fiatalok számára, akik részt vettek a katolikusok nagymiséjén is, majd utána szétoszlottak a szőlőbeli hajlékokba mulatni. Tulajdonképpen ezután kezdődött el a szüret.

Oroszlón a Szent Mihály napját kö-vető vasárnap volt a leányvásár, me-lyet ugyancsak újborral ültek meg a Hegyháti (ma Sásdi) járás fiataljai. A férjhez menendő leányok az oroszlai nagy hídra álltak, onnan kísérték föl őket rézmuzsikával a Nagykocs-ma udvarára, ahol késő

estig bált tar-tottak.

Szüreti bált vagy mulatságot or-szágszerte tartottak mintegy százöt-ven éve, még ott is, ahol nem termett szőlő. Ennek menetét, formáját mi-niszteri rendeletek is szabályozták a 19. század végén és a 20. század ele-jén. Ennek fontos eleme volt a szü-reti felvonulás, népviseletbe öltözött szüretelő és csőszlányokkal, - legényekkel. A kocsis, lovas felvonulás fontos része volt a bíró és bíróné dí-szes fogata, majd a tánctéren felállí-tott, szőlőfürtökkel körülfüggesztett sátor, melyet a csőszleányok őriztek. A pajkos legények igyekeztek szőlőt lopni, de ha a csőszleányok elkapták őket, a bíró tréfás büntetéseket rótt ki rájuk.

A szüreti mulatságokkal kapcsolat-ban terjedt el az országban a *„magyar viselet”* – ott is, ahol már nem volt népviselet. A legények bő fehér ga-tyában, lobogó ujjú ingben, fekete mellényben voltak, fejükön nemze-tiszín pántlikás, árvalányhajas feke-te kalap, a leányokon bő, fehér szok-nya, nemzetiszín szalaggal díszítve, fehér, buggyos ujjú ing, piros pruszlik, fejükön piros-aranyos párta, nemzetiszín szalag. Ebben a jelmez-ben ünnepeltek még az Amerikába került magyarok is, azok is, akik már a nyelvet sem beszélték.

Ennek a rendeletileg szabályozott szüreti mulatságnak fontos szereplői voltak a csőszleányok. Ennek a gyö-kere visszanyúlik a középkorig.

A legjobb minőségű bort termő te-rületeken ugyanis augusztus közepé-től kezdve, amikor tarkulni kezdett a szőlő, a szőlőhegyeket valóban meg kellett védeni a hatalmas csapatok-ban támadó seregélyek pusztításától. Ahol egy ilyen több száz vagy ezer madárból álló tömeg lecsapott, né-hány perc alatt véget is ért a szüret. Ezért a fiatal leányok csapatostul ki-költöztek a szőlőhegyekbe, melyet egész nap zajt csapva, dalolva, kere-pelve jártak be, így riasztva a mada-rakat. Közbe-közbe *„összekátozták”*, összepározták dalolva vagy nagy *„hujákolva”* a szerelmes párokat, hírül adva a nagyvilágnak, ki kit szeret. Es-ténként egy-egy hálótanyában, föld-re terített és letakart szalmán háltak, néhány szigorú öregasszony felügye-lete mellett. Korán kellett kelniük, és napnyugtáig járták a szőlőket.

Legényjáró esténként kiszöktek a tanyákhoz a legények egy kis mulat-ságra, dalolásra, táncra, ismerkedés-re, ami bizony néha késő éjszakáig is eltartott. Ilyen volt a szőlőőrzés – vagy ahogy Veresmarti Mihály, a tu-dós prédikátor, majd bátai apát em-lékiratában nevezi a 17. században, a budárkodás vagy pudárkodás – a Drávaszögben, a Karancsi högyben vagy a sárköziek Szekszárdtól Bátáig nyúló szőlőhegyeiben egészen az el-ső világháborúig. De ismerünk sző-lőhegyi párosító nótákat a moldvai csángók köréből is. Joggal feltételez-hetjük,

hogy valaha az országban minden bortermő vidéken elterjedt volt ez a szőlőőrzés, hiszen a termés megvédésére nem volt más lehető-ség, különösen a vízrendezések előt-ti időkben, amikor az ártéri erdők-ben nagy számban költöttek még ezek a madarak.

Forrás: Rubicon. Történelmi magazin. (A magyar bor századai) 2007/6–7. 116–117.